

Секція 4. Сучасні питання суспільної географії

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МЕШКАНЦІВ СУМСЬКОГО РАЙОНУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Любива М.Є.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Поняття «соціальний захист» досить нове, почало використовуватись у міжнародних актах в середині ХХ століття. Поняття «соціальний захист» розуміється як більш широке за значенням та змістом соціальне явище, ніж соціальне забезпечення. У широкому значенні соціальний захист становить зміст соціальної функції держави і є системою економічних, юридичних, організаційних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав людини і громадянина в державі. У вузькому значенні соціальний захист – соціально-захисна діяльність держави щодо убезпечення населення від негативних наслідків соціальних ризиків. З двох визначень можна з упевненістю стверджувати, що держава безпосередньо чи опосередковано бере участь у підтриманні належного рівня життя населення.

Відповідно до статті 25 Декларації прав людини сучасна правова держава повинна гарантувати право на такий рівень життя, який враховує забезпечення людей їжею, житлом, медичним обслуговуванням, власним добробутом і добробутом сім'ї та правом на соціальне забезпечення у разі втрати засобів до існування. Право людини на соціальний захист є її конституційним правом. Адже згідно статті 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [2].

В часи воєнного лихоліття та економічної кризи особливо важливого значення набуває соціальний захист населення. Кількість осіб з незахищених категорій населення постійно зростає, як і самих категорій. Не втратить актуальності це питання і в перспективі повоєнного відновлення України.

Війна завдала та продовжує завдавати непоправної шкоди соціальній безпеці України. Її результатом стало:

- зростання навантаження на систему соціальної підтримки та соціального страхування населення через постійне збільшення кількості громадян, які потребують отримання соціальних, реабілітаційних послуг та виплат при

одночасному зменшенні надходжень до державного, місцевого бюджетів та фондів загальнообов'язкового пенсійного та соціального страхування;

- ускладнення верифікації інформації щодо фактичної кількості як дорослих, так і дітей, які потребують соціального захисту та підтримки;
- руйнування об'єктів соціальної інфраструктури, втрата доступу до особистих справ бенефіціарів соціальної підтримки;
- спеціалісти сфери соціальної підтримки населення також стають вимушеними переселенцями, що впливає на обслуговування населення;
- система соціальної підтримки не встигає адаптуватися до значних міграційних рухів громадян, зміною активної лінії ведення бойових дій та зміни переліку тимчасово окупованих територій, що, серед іншого, ускладнює здійснення соціальних, страхових та пенсійних виплат громадянам;
- емоційний розпач громадян від нерозуміння своїх соціальних прав та зобов'язань під час війни;
- недостатнє покриття громад мережею закладів, які надають соціальні, реабілітаційні послуги під час війни, особливо на територіях масового перебування переселенців;
- унеможливлення отримання громадянами України, які проживають у зоні активних бойових дій чи біля неї, на тимчасово непідконтрольних територіях України, належних їм виплат та соціальних послуг;
- поглиблення вразливості маломобільних груп населення від початку війни [4].

Соціальний захист – це система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо).

Мета соціального захисту – забезпечити громадянам України достатній рівень життя, незалежно від обставин, в яких вони опинилися [3].

Для цього держава надає громадянам різні види соціальної допомоги, такі як пенсії, допомога по безробіттю, допомога при народженні дитини, програма допомогою сім'ям з дітьми, державні програми дотацій і житлових субсидій, допомога на поховання, державна система охорони здоров'я, державна система освіти, соціальний захист осіб, постраждалих від аварії на ЧАЕС [6]. Війна з росією, яка триває з 2014 року, додала до цих страхових випадків такі як зміна місця проживання у зв'язку з бойовими діями та значно збільшила кількість військовослужбовців та ветеранів, які потребують соціального захисту, а також членів родин загиблих військовослужбовців та інвалідів.

Соціальний захист в Сумському районі здійснюється під керівництвом управління соціального захисту Сумської районної військової адміністрації,

розташований за адресою: м. Суми, вул. Іллінська, 96. Дане управління має досить широку мережу комунальних установ, які надають ряд соціальних послуг: догляд вдома, представництво інтересів, соціальна профілактика, соціальна інтеграція та реінтеграція, соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці, консультування, соціальний супровід сімей у складних життєвих обставинах, кризове втручання, натуральна допомога, соціальна адаптація тощо [5].

Центри надання соціальних послуг функціонують у Верхньосироватській, Нижньосироватській, Бездрицькій, Миколаївській сільській, Хотінській, Степанівській, Юнаківській, Садівській, Білопільській, Ворожбянській, Річківській, Миколаївській селищній, Краснопільській та Миропільській об'єднаних територіальних громадах [1].

До установ соціального захисту також відносяться центри зайнятості населення, реабілітаційні центри для осіб з інвалідністю і дітей-інвалідів, Центр надання соціальних, медичних та психологічних послуг учасникам бойових дій, учасникам АТО та членам їх сімей, дитячі будинки, будинки-інтернати для людей похилого віку.

Одним з ключових напрямків соціального захисту в нинішніх умовах є фізична реабілітація учасників бойових дій та інвалідів війни. Превентивні заходи по їх соціалізації значно зменшать навантаження на систему соціального захисту. Тому важливо максимально відновити їхнє здоров'я. Фізична реабілітація може бути ефективною для ветеранів війни, які зазнали травм опорно-рухового апарату, неврологічних захворювань або інших порушень. Вона може допомогти ветеранам відновити рухливість, покращити силу та витривалість, а також полегшити біль. Основні види фізичної реабілітації, які надаються ветеранам війни в Сумській області, включають фізіотерапію, лікувальну фізкультуру, водну реабілітацію.

В умовах війни важливого значення набуває психологічна реабілітація як дітей, так і дорослих. Мешканцям району такі послуги отримати дещо простіше, оскільки м. Суми, яке одночасно є і обласним центром, має ряд закладів обласного значення, які такі послуги надають. Це Сумський обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей, Сумський обласний центр комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю, ТОВ «Санаторій «Токарі». Сумський обласний клінічний госпіталь ветеранів війни надає послуги психологічної реабілітації для учасників бойових дій. Госпіталь має відділення психоневрології, де проводяться консультації, психотерапія, реабілітація та соціальна адаптація учасників бойових дій.

Крім держави, питанням соціального захисту займаються приватні установи та громадські об'єднання. Наприклад, будинки-інтернати для літніх

людей в Сумах переважно приватні. Реабілітаційні відділення відкриті як при державних чи комунальних, так і приватних медичних закладах. Реабілітацією учасників війни та осіб постраждалих від бойових дій займаються волонтери та громадські організації.

Висновок. Соціальний захист в умовах війни набуває особливого значення. Система закладів та установ соціального захисту Сумського району в цілому забезпечує потреби населення у з різних видах соціальної допомоги. Протягом останніх років органи соціального захисту значно розширили перелік соціальних послуг, направлених не лише на надання грошових виплат чи матеріальної допомоги, а й на соціальний супровід осіб та сімей у складних життєвих ситуаціях. Суттєва увага приділяється реабілітації інвалідів, учасників бойових дій та осіб, постраждалих від війни.

Список використаних джерел

1. Управління соціального захисту населення Сумської районної державної адміністрації (sumy.sm.gov.ua) (дата звернення 18.10.2023)
2. Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (rada.gov.ua) (дата звернення 18.10.2023)
3. Функції держави у соціальному захисті (wikipedia.org) (дата звернення 18.10.2023)
4. Соціальний захист.docx (kmu.gov.ua) (дата звернення 18.10.2023)
5. Географія Сумської області: особливості природи, соціально-економічного розвитку та раціонального природокористування : колективна монографія / За заг. ред. А. О. Корнуса. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2021. 212 с.
6. Скиба О.О., Корнус О.Г., Тонкопей Ю.Л., Корнус А.О. Державна політика в сфері громадського здоров'я в період пандемії COVID-19 як фактор сталого соціально-економічного розвитку. Україна. Здоров'я нації. 2022. № 1(67). С. 27-3. doi: 10.24144/2077-6594.1.1.2022.254632

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО СУМСЬКОГО РАЙОНУ

Любима М.Є.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Сільське господарство – це важлива та перспективна галузь економіки Сумського району. Забезпечення населення доступними і якісними продуктами, створення сировинної для харчової та легкої промисловості, значна частка в експортному потенціалі роблять сільське господарство одним з ключових елементів економічної та продовольчої безпеки держави. Однак в галузі існує багато невирішених проблем. Війна, економічна і політична нестабільність, відсутність належної підтримки з боку держави спричиняють негативні тенденції, які спостерігаються в аграрному секторі вже протягом тривалого часу. До складу Сумського району входить 16 громад, кожна з яких має своє